

Dnevnik Franceta Perniška

V. M., foto: arhiv Demokracije

Dr. Janez Arnez je v okviru svoje založbe Studia slovenica pod naslovom *Moj begunski dnevnik 1945–1949* izdal dnevniške zapise Franceta Perniška. Da ta izvrstni zgodovinski vir dobivamo v knjigi šele zdaj, pove veliko o Sloveniji.

Iz Perniškega dnevnika ponatiskujemo zapise, ki jih je naredil 31. maja 1945, ko se je v taborišču v Vetrinju dokončno razjasnilo, da Angleži domobranca izročajo Titovim partizanom in jih s tem pošiljajo v smrt. Iz

tega odlomka se vidi, kako pričevanjsko pomembni so Perniškovi dnevniški zapiski.

31. maj 1945 »Praznik sv. Rešnjega telesa danes obhajamo. Slovesna maša na samostanskem

dvorišču. Kakor na veliki pogrebnima maši. Naša srca so strta, naše duše žalostne do smrti. Prestali smo strašno noč in ta trenutek, ko se mi pri maši spominjamo največje skrivnosti naše vere, nakladajo Angleži poslednje fante

na avtomobile. Ubogi fantje, kako strašni usodi gredo nasproti! Fantje so nemi in mirni. Polk je komandant razpustil in dal fantom prosto pot, naj gredo kamor hočejo. 'Kamor jih je odšlo 8 tisoč, gremo še mi. Bili

smo tovariši v boju, ostanemo z njimi tudi v smrti.' Svaka sem s težavo pregovoril, da je ostal pri nas. Ubogi fantje, kako strašna je vaša usoda! Ljubi Bog nas razume. Sredi maše, ki jo na grajskem dvorišču opravlja kanonik dr. Tomaž Klinar, je začelo deževati in je tudi med skromno procesijo ves čas deževalo. Za nas danes ta praznik ni dan veselja. Za nas obstaja ta trenutek le razpoloženje Gospodovo in njegovih učencev po sv. večerji, ko so odšli na Oljsko goro v smrt Gospodovo. O Gospod, ta trenutek razumem Tvoj vzdih: 'Moja duša je žalostna do smrti!' Nisi imel človeka na zemlji, ki bi

ti pomagal, neizprosna je bila volja Očetova. To, kar se je zgodilo z domobranci, se utegne vsak trenutek zgoditi tudi z nami. Mi na svetu nimamo več nobenega prijatelja! Nas so v naši najtežji uri vsi zapustili, kakor so Tebe, o Gospod, vsi zapustili. Ostani z nami vsaj Ti, Gospod, ostani z nami v naši smrtni uri.

»Torej je vendarle res ...« Grem skozi taborišče. Ljudje so prepadeni, objokani in nemo zro na prostor, kjer je stalo domobransko taborišče. Prav tak se mi zdi prostor, kakor hiša iz katere so odnesli mrliča. Ne morem se nanj ozreti brez žalosti.

Na večer se je vrnil s Podlublja dr. Meršol z majorjem Barrejem. Pri taboriščni pisarni ju je čakal g. Krištof, tolmač pri Lt. Amesu. Povedal je majorju, da naj čimprej pride h komandantu vojaškega taborišča, ker gre za vrnitev civilnih beguncev Slovencev v Jugoslavijo.

Tako je dr. Meršol prvič zvedel za namero, da bodo vrnjeni tudi civilni begunci. Ko je to slišal, je dejal majorju Barreju: 'Torej je vendarle res, da Angleži vračajo begunce v Jugoslavijo v mučenje in smrt? Prej so poslali vojake, zdaj pridemo pa še mi civilni begunci na vrsto. Do sedaj nismo verjeli, da so Angleži zmožni laži

in varanja, dejstva pa to nečastno dejanje potrjujejo.'

Major Barre je na te besede prebledel in prosil dr. Meršola, naj ga spremlja k Lt. Amesu. Ta se je zoperstavil navzočnosti dr. Meršola pri razgovoru, a na zahtevo majorja je odnehal. Vzel je v roke neki dopis in rekel: 'Imam odredbo, da se jutri, 1. junija odpravi iz taborišča 2.700 slovenskih civilnih beguncev, in sicer 1.500 na postajo Pliberk in 1.200 na postajo Maria Elend. Pripravljene morajo biti ob petih zjutraj za odhod. Odpeljani bodo na kamionih iz taborišča na imenovani postaji, kjer jih čaka vlak.'

Pogled na taborišče v Vetrinju

Prihod na vetrinjsko polje

Telovadni nastop mladih v Lienzu 25. maja 1946

Taborišče Peggetz pri Lienzu

Slovenska begunska osnovna šola

Marjan Hočevar in Milko Pust v taboriščni knjigovoznici

Begunci se odpravljajo na dolgo pot čez ocean

Meršol in Barre Od majorja Barreja je zahteval, naj izvrši povelje komande. Major Barre pa je prosil, naj počaka, da gre on z dr. Meršolom v Celovec na Vojaško upravo, da posreduje. Lt. Ames je o tem obvestil vo-

jaško upravo telefonično, in ko sta okrog šeste ure prišla tja, ju je takoj sprejel major Johnson, šef oddelka za preseljene osebe. Meršol ga je prosil, naj pomaga rešiti slovenske begunce, kar je dolžnost Angležev, saj so jih

sprejeli pod svojo zaščito. Dr. Meršol je pojasnil, da to pomeni smrt za vse begunce, ker partizani bodo vse poklali, in prosi, naj se ta ukrep prekliče. Vsi begunci smo kraljevi pristaši in smo proti Titu, zato je povratak v Titovino za nas vse sigurna smrt. Prav tako je ugovarjal major Barre in prosi, naj se Johnson obrne na višje poveljstvo. Sporoči naj njegovo in dr. Meršolovo prošnjo. Potem se je dr. Meršol, na željo majorja Johnsona, odstranil v drugo sobo in majorja sta se sama razgovarjala. Bilo je veliko telefoniranja na vse strani. Kake pol ure pozneje sta dr. Meršola zopet poklicala v pisarno. Major Johnson mu je ponudil stol, ga nekaj sekund molče gledal, nato pa mu je rekel v prisotnosti majorja Barreja: 'Odločili smo, da civilisti ne bodo poslani proti svoji volji v Jugoslavijo. Samo tisti, ki to želijo, naj gredo.' Vsi drugi pa ostanemo begunci in

bomo izročeni v oskrbo in zaščito angleškemu Rdečemu križu. Naše begunstvo bo trajalo najmanj dve leti, lahko pa tudi za vedno ostanemo v tujini. Tisti, ki jutri prostovoljno odidejo domov, se morajo nocoj do pol desetih javiti.

Po prisrčni zahvali majorju Johnsonu za uspešno posredovanje sta se oba vrnila v taborišče. O uspehu obiska sta takoj obvestila Lt. Ames, ki je prosil majorja Barreja, naj poskrbi, da dobi to odredbo tudi pismeno od divizije oz. brigade. Še isti večer pa želi vedeti, koliko oseb hoče oditi v Jugoslavijo. Major Barre je odšel v Celovec. Ko se je po deseti uri vrnil v taborišče, ga je v pisarni čakal ves taboriščni odbor, ki se mu je za uspešno posredovanje prisrčno zahvalil. Major je bil močno ganjen in oči so se mu solzile.«

Veren in odkrit To je le kratek odlomek iz Perniškega dnevnika

France Pernišek

France Pernišek se je rodil leta 1907 v Radečah. Šolal se je v Celju, Veržeju in v Ljubljani. Zaposlen je bil na Okrožnem zavodu za zavarovanje delavcev v Ljubljani. Zelo dejaven je bil pri Orlu in Katoliški akciji, kjer je v Narodnem odboru KA imel odgovorno funkcijo, saj mu je škof Gregorij Rožman zaupal referat in skrb za organizacijo Mladih katoliških delavcev.

Na koncu vojne se je z družino umaknil v Avstrijo. V taboriščih Peggetz in Spittal sta ga msgr. Matija Škerbec in msgr.

Jože Jagodič povabila k sodelovanju v socialnem odboru, ki se je pozneje preimenoval v begunski svet in proti koncu v karitativno pisarno narodnega delegata. Opravljal je tajniška dela. »V težkih dneh vedno ponavljajočih se groženj, preganjanj in zasledovanj, vsakovrstnih poniževanj in stalnega pritiska na ljudi za repatriacijo je bilo potrebnih mnogo posredovanj na najrazličnejših odločitvenih mestih in vse to smo najbolje opravili po pisarni narodnega delegata, ki je tudi pri angleških in avstrijskih oblasteh užival velik ugled,« je zapisal nekaj let pred smrtjo.

Po prihodu v Argentino, 5. februarja 1949, je tam začel iz nič. Zaposlil se je kot stavbni mizar, vendar je bil preslaboten, da bi lahko opravljal težko delo. Konec marca 1949 so mu zaupali mesto tajnika v Društvu Slovencev, kjer je delal osem let, nato pa se je zaposlil v industrijskem podjetju Ciudadela, kjer je delal do upokojitve leta 1979, polnih 22 let. Upokojil se je pri 73 letih. Leta 1957 si je postavil dom v Castelarju blizu Slovenske Pristave, s katero se je kmalu tesno povezal. Sredi 60. let je Pristavo pomagal oživiti. Napisal je obsežno delo *Zgodovina slovenskega orlovstva* in obsežno kroniko Pristave. Umrl je leta 1990.

Taborišče Spittal leta 1948

nika in iz njega se vidi, za kako pomemben zgodovinski vir gre. Dnevniške zapise je pisal od 4. maja 1945, ko se je začel umik Slovencev v begunstvo v Avstrijo, do 5. februarja 1949, ko je z družino z ladjo prispel v Buenos Aires. Dnevnik je Pernišek pisal v nekaterih obdobjih redno, vmes pa zevajo tudi daljše praznine, saj je bilo begunsko življenje zelo trdo, moral se je celo skrivati, aretirali so ga in zasliševali. Urednik knjige je nekatere zapise izpustil, saj bi lahko koga prizadeli. Pernišek je bil namreč pri pisanju zelo odkrit. Bil je globoko veren mož, kar se v zapiskih nenehno kaže, zato je bil zelo občutljiv tudi do moralnih napak, ki jim je bilo težko življenje v begunskih taboriščih, ko so bili ljudje pogosto povsem demoralizirani in v strahu za golo preživetje, precej naklonjeno. Izgubili so vse premoženje in so se zato potegovali za vsak košček zemskih potrebščin, ki jim je bil dosegljiv. V boju za boljši materialni položaj pogosto pride do izraza zavist, opravljanje in obrekovanje, izsiljevanje in celo grožnje.

Moč preživetja Pernišek je svoje dnevniške zapise iz begunskega

življenja objavljajl v slovenskem mesečniku v Argentini *Duhovno življenje* v letih 1985–1990. Vsi poznavalci tega dela slovenske zgodovine se strinjajo, da gre za zelo kakovostni dnevnik, ki ga lahko zgodovinarji uporabljajo kot prvovrstni vir. Iz dnevnikov se ves čas vidi Perniškova moralna čistost, resnicoljubnost in poštenost. Sledimo dokaj podrobnim opisom poti v begunstvo čez Ljubelj v taborišče v Vetrinju, preselitev v taborišče Peggetz pri Lienzu, nato v Spittal in vse do prihoda v Argentino.

Izstopata predvsem dve stvari. Prva je izjemna želja slovenskih beguncev po preživetju, ki se je kazala v organiziranju taboriščnega življenja z delavnicami, šolami in rednim verskim življenjem. Druga pa je odnos Angležev do beguncev, ki je bil pogosto zelo surov, saj so jim na vsak način hoteli narediti življenje v taborišču nezno, da bi jih tako prisilili k vrnitvi v Jugoslavijo. Pri tem so uporabljali celo pritiske s pomanjkljivo prehrano, kar se je odražalo v pravih stradanjih. Življenje v taborišču je bilo polno živčne napetosti, saj so bili begunci stalno v strahu pred angleško policijo, ki jih je sumničala in jih je pogosto

zasliševala, stalno so se bali izročitve ali izгона iz taborišča. Dolgo časa je preteklo, preden so izvedeli, kam bodo lahko odšli. Čakal jih je popolnoma neznan svet in niso vedeli, kako se bodo znašli v njem.

Samo čudimo se lahko, da te izjemne zapise dobivamo v knjižni obliki v Sloveniji šele zdaj, sedemnajst let po demokratizaciji. Za knjigo se moramo zahvaliti neumornemu dr. Janezu Arnežu. □

**Stopili smo skupaj!
RTV Slovenija in Radio Ognjišče.**

In VI!

Za žrtve torkove ujme smo zbrali

872.768 EUR!

(podatek v nedeljo, 23.9., ob 18h)

**En velik HVALA vsem,
ki ste ponudili roko ...**

Posledice vočne ujme si je minuli četrtek ogledal tudi nadškof Uran.

RADIO OGNJIŠČE

Radio Krka
106.6 MHz

V spomin pobitim pripadnikom nacionalne ilegale!

Društvo za ohranjanje spomina na žrtve komunističnega nasilja, pododbor Ljubljana – Grčarice organizira spominsko slovesnost, in sicer v nadeljo, 30. septembra 2007, ob 11. uri pri kapelici svete Krvi v Mozlju na Kočevskem.

Vabimo vas, da se slovesnosti udeležite.

Naš naslov: Davorin Žitnik, Gerbičeva 43 B, Ljubljana